

~~VYHRAZENÉ~~

Archiv bezpečnostních složek
ZRUŠEN STUPNĚ UTAJENÍ

I. správa MV

Čj:A-0022/010-68

ZMĚNA
...STUPNĚ UTAJENÍ
dle stanoviska
číslo č.j.
383/2001-241/104
DNE 27.12.01
PODPIS *Ullrich*
LEDEREROVA

Ministerstvo vnitra České republiky
12

~~DŮVĚRNĚ~~

ZMĚNA
STUPNĚ UTAJENÍ
dle stanoviska
číslo č.j. 12/1999
ze dne 31.3.99
DNE 13.9.2001
PODPIS *Ullrich*
LEDEREROVA

Ministerstvo vnitra České republiky
12

~~PŘÍSNĚ TAJNĚ~~

Výtisk č. 31

SOUČASNÁ PROBLÉMOVÁ ANALÝZA

ČS. ROZVĚDKY

(I. varianta)

Počet listů: 1

Příloha: 1/28

Náčelník I. správy MV :

plk. Josef H o u s k a v.r.

Příloha k č.j. A-0022/010-68

Výtisk č.

Předložený materiál představuje prvotní, shrnující informaci o směru práce, který rozvinuli komunisté, pracující v čs. rozvědce, organizované dosud jako I.správa MV, na základě závěrů lednového pléna ÚV KSČ a v souvislosti s připravovaným rozpracováním Akčního programu strany ve výkonných složkách státního aparátu. Většina myšlenek, snad kromě otázek společenské kontroly této práce, jež jsou zpracovávány nově na základě lednové rezoluce, krystalizovala ve vnitřním rámci našeho pracoviště už před XIII. sjezdem; po něm se stupeň pozornosti těmto problémům i faktické kvantum práce v tomto směru ještě zvýšilo. Problémy, v materiálu naznačené, i jejich strukturování, jsou podepřeny téměř jednomyslným souhlasným stanoviskem celého pracovního kolektivu I.správy včetně soudruhů v zahraničí. Bylo to vyjádřeno i na letošní výroční konferenci naší celouťvarové organizace KSČ.

Je třeba splatit dluh, který objektivně existuje v informovanosti vedoucích soudruhů a orgánů strany o problematice rozvědčné práce. Současně navrhuje, aby tento materiál byl dán k dispozici příslušným soudruhům, zpracovávajícím ve stranické i vládní komisi otázky organizace a racionalizace státní exekutivy a informačního systému. Chtěli bychom s nimi spolupracovat a na základě jejich pomoci rozvinout prvotní obrysy této problematiky, tak jak je v tomto materiálu shrnuta, do objektivizovaného rozboru, jenž by byl v souladu s celkovým směrem racionalizačních a ekonomizačních snah v širší oblasti společenské činnosti, na níž má rozvědná zpravodajská práce příslušné vazby. Domníváme se, že je to možné bez újmy na konspiraci naší činnosti, jež byla udržována - proti našim názorům - v umělé izolaci, která míjela podstatu problému utajení a zesilovala přirozenou tendenci k neekonomičnosti této činnosti.

Rozborová a poté i rozhodovací činnost vyššího řádu by měla postihnout tyto otázky :

- 1/ Potvrzení, po případě modifikaci společenské opodstatněnosti této činnosti pro stát toho typu jako je ČSSR v daných historických podmínkách. Vycházet ze "světových parametrů" a z objektivních limitů přínosu rozvědné práce pro poznatkovou základnu států v politické, ekonomické, vědecko-technické a vnějšně bezpečnostní oblasti. Provést srovnání se specifikou ČSSR zájmů a potřeb.
- 2/ Racionalizace zaměření činnosti čs. rozvědky je jednou z nejslabších stránek celé problematiky, viděno ovšem z hlediska, které by mělo být rozhodující, t.j. jako organická součást širšího systému složek čs. zahraniční služby, který zatím neexistuje. Vycházíme-li dále ze správného závěru o nutnosti dlouhodobého plánování potřeb státu, bude velmi složitým úkolem teoretické fronty vypracovat metodiku skloubení jednotlivých zaměření podle specifiky každé instituce a celkového řazení priorit úkolů. Tato metodická stránka je rozhodující pro dobré fungování řízení a kontroly celkové zahraniční činnosti ČSSR se strany vlády.
- 3/ Organizační zařazení rozvědky podřídít jedině devize: důslednému a objektivnímu rozboru jejích vazeb na činnost ostatních složek státního aparátu a rozhodnutí, které z těchto vazeb mají největší závažnost z hlediska potřeb státu. Respektovat zásadu jednotné organizace rozvědky.
- 4/ Institucionální a společenská kontrola v širším smyslu nad rozvědnou činností je jednou z nejsložitějších otázek nejen u nás, ale téměř všude. Je třeba nově definovat základní kritéria této kontroly a stanovit její formy, frekvenci a hierarchii. (Např. soulad rozvědné činnosti s politikou státu, poměr nákladů a efektivnosti práce, dlouhodobý pohyb kvality předstihové informace). Delimitovat zodpovědnost tak, aby se kontrola spolehlivě zaměřovala

na rizikové stránky rozvědné zpravodajské činnosti, jež jsou vcelku poznatelné a respektovala přitom zaměstnanost vedoucích soudruhů ve vládě.

- 5/ Kvalitativně nová je u nás otázka legality rozvědky, řešení jejího právního postavení. Řešení této otázky vyžaduje logicky celková demokratizační tendence a s ní spojený rozvoj zákonodárné činnosti, ale i subjektivní stránka postavení pracovníků rozvědky ve všech jeho zřetelích. Legalita je nezbytnou podmínkou i pro moderní přístup k otázce, do jaké míry mají být jednotlivé složky veřejného mínění ve státě informovány o existenci, smyslu a etice rozvědné zpravodajské činnosti.

archiv
bezpečnost
složek

Funkce rozvědek v současné době.

Funkce všech rozvědek (tajných zpravodajských služeb) v současných podmínkách je dána nebývalou složitostí politického rozhodování na straně jedné a nebývalým zdokonalením ochrany státního tajemství na straně druhé. Politické rozhodování je složité diferencováním společenského organismu (z něhož plyne vždy řada alternativ) a nebývale závažné - trvalým napětím v mezinárodních vztazích jaderného věku.

Složitost národních a mezinárodních organismů produkuje záplavu subjektivních informací. K rozhodování je žádoucí toto množství kriticky vyhodnotit (pokusit se o objektivizaci) a nadto doplnit novými, ke klíčovým problémům zaměřenými a objektivními informacemi, které se mohou stát dostatečným podkladem k rozhodnutí.

Strategická rozhodnutí (o politických, hospodářských, vědecko-technických a jiných plánech) vyžadují si zpravodajské podklady, které za současných podmínek v kapitalistických státech jsou - podle některých odhadů - asi z 20% tajné a z toho asi čtvrtina až desetina jsou zprávy tajných spolupracovníků rozvědek. Vedle těchto materiálů přímo od spolupracovníků dodávají rozvědky ovšem několikanásobně větší množství materiálů vypracovaných analýzou dílčích poznatků, přímého pozorování a j. Obdobná bude zřejmě i situace u nás.

Operativní rozhodnutí v zahraničních vztazích musí být rovněž zpravodajsky podložena a rovněž se neobejdou bez poznatků, které se protivník snaží utajit.

Podkladové informace v obou případech obstarávají orgány zahraniční služby a jednotliví odborníci a představitelé pověřovaní dílčími úkoly. Zastupitelské úřady (stejně jako akreditovaní žurnalisté, experti a pod.) mohou legálně

získávat pouze z rozhovorů s informovanými osobami (při plnění normální vztahové agendy a společenských příležitostí), vlastního pozorování a vytěžování publikací.

Pro poznatky strategického dosahu však tyto prostředky nestačí. Proto prakticky všechny moderní státy provádějí tajnou rozvědnou činnost v oblastech svého zájmu. V době, kdy pro přípravu thermonukleární války je rozhodující průzkum technickými prostředky, zejména umělými družicemi, vzrůstá současně význam "klasické" rozvědky pro obranná opatření; proto je funkce rozvědky tak významná na příklad i pro malé neutrální státy. Rozvědky menších kapitalistických států spojují většinou politickou rozvědku s vojenskou (důvodem je zřejmě optimální utajení), velmoci mají tyto služby zásadně rozdělené a politická rozvědka tam má základní roli i v zpravodajském systému tím, že vypracovává prognózy a souhrnné podklady pro zásadní politická rozhodnutí. (Žádná z těchto zemí však nemá rozvědku spojenou s vnitřní bezpečností). Rozvědky zemí socialistické soustavy mají vesměs podle sovětského vzoru rozvědku oddělenou od vojenského zpravodajství, ale spojenou pod společným vedením s kontrarozvědkou.

U všech rozvědek, vyjme-li linii vojenskou, pracuje se zpravodajsky po linii strategického politického zpravodajství, po linii práce proti rozvědným a kontrarozvědným centrům protivníka a po linii vědecko-technické. (Tato je v kapitalistických státech zužována na problémy vojenského významu, naopak v socialistických státech zasahuje z části až do "průmyslové špionáže" i pro výrobky masové spotřeby).

Důležitou funkcí rozvědek vedle zpravodajství jsou i aktivní opatření k podpoře vlastní politiky v zahraničí. Jestliže vlivovou politiku vykonávají oficiální orgány země svými prostředky (politické orgány - politickými a diplomatickými akcemi a administrativními opatřeními, ozbrojené

síly - vojenskými demonstracemi, propaganda - činností masových prostředků), pak také rozvědky za využití svých tajných spolupracovníků v protivníkově táboře působí k uskutečnění politických cílů své země. Rozsah této práce v poměru k zpravodajství kolísá podle agresivity a aktivity zahraniční politiky toho kterého státu. Právě tato část rozvědné činnosti je nejobtížnějším problémem pro společenskou kontrolu práce rozvědek.

Dnešním rozvědkám jsou prakticky společné základní pracovní metody: je to využívání vlastních zastupitelských úřadů, novinářů, expertů a studentů působících v protivníkově zemi, krátkodobých návštěvníků a pro úkoly nejsložitější při silném obranném režimu využívání nelegálů, t.j. příslušníků a spolupracovníků vysílaných a usazených jako občané země druhého tábora. K používání průzkumné techniky dochází buď v kombinaci s kádry a spolupracovníky působícími v dané zemi (zejména odposlechy, tajné foto a pod.) - v čemž je zatím společná slabina socialistických rozvědek - anebo bez narušení protivníkově území (radiorozvědka, fotografující umělé družice a pod.).

Poslání a činnost čs. rozvědky.

Československá rozvědka má odpovědný úkol obstarávat ze zahraničí tajné podklady pro rozhodování i realizaci úkolů v oboru zahraniční politiky a ekonomiky a vědeckotechnického rozvoje. Částí své práce (sledování struktur a činnosti zahraničních rozvědných center pracujících proti ČSSR) je také partnerem státní bezpečnosti. Zařazení rozvědky v ministerstvu vnitra bylo dáno faktem, že předúnorové ministerstvo vnitra bylo stranou kontrolováno, a později to bylo posíleno sovětským vzorem.

Pokud jde o politickou rozvědku, pracuje v současné době v 12 vyspělých kapitalistických a 22 rozvojových zemích (Afriky, Asie a Latinské Ameriky). Ročně v průměru získává 6.000 informačních podkladů. Její denní zprávy, které obsahují nejaktuálnější výsledky rozvědného zpravodajství, chodívaly tradičně členům předsednictva ÚV KSČ, teprve v posledních letech vyhradil si 1. tajemník a prezident republiky jejich "distribuci" pro sebe. (V roce 1967 to bylo 622 zpráv). Nemůžeme posoudit kdo, kdy a jakou zprávu od něho dostal; ale např. ani předseda vlády při cestě do Francie v roce 1967 nedostal naše materiály poslané mu speciálně přes s. Novotného. (Členové předsednictva dostávali pouze týdenní zpravodajství, které obsahuje rozbor důležitých mezinárodních otázek politických a hospodářských; v roce 1967 to bylo 102 témat).

V podkladech pro politické rozhodování vedoucích činitelů - s výjimkou s. Novotného - tedy nejaktuálnější rozvědné materiály chyběly a nemohlo k nim být přihlédnuto. Pouze materiály detailnější mohly jít přímo na MZV, MZO, MNO a pod. a pouze tato produkce byla prakticky přímo využitelná. (V roce 1967 přes 1000 informačních podkladů).

Převážná část této informační produkce je současně poskytována sovětským přátelům a podle dvoustranných dohod o výměně informací schválených ministrem vnitra některé z nich i rozvědkám jiných spojeneckých zemí.

Je nutno objektivně připustit, že tématická skladba a kvalita informací politické rozvědky není ještě v řadě směrů dostačující. Na příklad více než 50% informací poskytovaných stranickým a vládním činitelům týká se rozvojových zemí, zatím co našich hlavních protivníků - USA (z hlediska internacionálního) a NSR (z hlediska nacionálního) se týká jen čtvrtina produkce. Tato situace je do značné míry způsobována šíří současného zaměření, jehož upřesnění a zúžení je ovšem možné jen na základě jasně diferencované koncepce čs. zahraniční politiky a ekonomiky, provedení dělby práce mezi složkami zahraniční služby a vyjasnění internacionálních povinností čs. rozvědky.

Vědecko-technická rozvědka, jako další z hlavních linií čs. rozvědky, oproti situaci uvedené vpředu je v přímém styku se "spotřebiteli". Jsou jimi především rezortní ministerstva, jako na příklad ministerstvo chemického průmyslu, ministerstvo těžkého průmyslu, ministerstvo zdravotnictví, Generální štáb, některá oborová ředitelství, výzkumné ústavy a závody.

Hlavní dlouhodobé zaměření operativní práce vychází z dlouhodobého plánu vědecko-technického rozvoje ČSSR. Přes tento objektivní prvek se zaměření vědecko-technické rozvědky nevyhne v současné době značnému subjektivismu v důsledku necentralizovaného zaměření a nefunkčnosti aparátu ministerstva vnitra ve vztahu k vědecko-technické rozvědce.

Vědecko-technická rozvědka pracuje ve 13 průmyslově vyspělých kapitalistických státech a rozpracovává následující obory: chemie, metalurgie, elektronika, automatizace, jaderná energetika, strojírenství, zbrojní technika, zbraně hromadného ničení, operativní technika (zemědělství). V těchto

oborech se zaměřuje především na získávání výzkumných, výrobních dokumentací a informací o nových směrech ve vývoji vědy a techniky, normálními cestami nedostupných. Tyto jsou pak předávány cestou příslušných ministerstev do výrobních závodů, event. výzkumných ústavů k realizaci a jako podklady pro rozhodování a stanovení koncepcí rozvoje v jednotlivých odvětvích čs. vědy a techniky.

Za minulý rok (1967) bylo získáno cca 450 technických podkladů a dokumentací, které představují pro čs. průmyslový a vědecko-technický potenciál značné hodnoty. Roční přínos těchto podkladů, vyjádřený v Kčs, představuje hrubým odhadem výši 300 milionů. Nehledě na konkrétní devizové úspory, které tvoří podstatnou část hodnoty materiálů. Některé dokumentace, jako na příklad podklady k výpočetní technice, ve svém souhrnu nelze ani zhruba finančně vyjádřit vzhledem k jejich významu pro čs. koncepci výpočetní techniky, kterou podstatným způsobem ovlivnily a orientovaly na nejprogresivnější směry rozvoje tohoto vědního a technického oboru. Ve vztahu k rozpočtu VTR zde jde o nepředstavitelně ekonomicky efektivní úsek čs. státního aparátu, neledně na úspory vědeckých kapacit, které se získáním dokumentací a tím vyřešených problémů uvolňují pro jiné úkoly.

Některé dokumentace vojensko-technického charakteru širšího významu z hlediska obrany socialistického tábora jsou předávány sovětským přátelům v rámci existujících dvoustranných dohod mezi rozvědkami.

Linie práce čs. rozvědky proti nepřátelským centřům rozvědek a kontrarozvědek, působících proti čs. zájmům v zahraničí, včetně úkolu podílet se na obraně čs. zastupitelských úřadů, institucí a občanů v zahraničí, získává zejména poznatky o struktuře a práci center rozvědek a kontrarozvědek NSR, USA, Anglie a Francie. Zpravodajská

produkce je určena zčásti pro samotnou obranu rozvědného aparátu v zahraničí, zčásti pro využití čs. kontrarozvědkou doma a konečně zčásti i pro informace politických činitelů, zejména tam, kde se výsledky týkají politické sféry (např. činnost reakční a nepřátelské emigrace a pod.). (Ve vztazích ke státní bezpečnosti nebylo však dosud dosaženo toho, aby státní bezpečnost se loyálně řídila rozkazem ministra vnitra o koordinaci a kooperaci s rozvědkou, na jehož vypracování se sama podílela).

Politické zpravodajství našich zastupitelských úřadů je omezeno na poznatky z rozhovorů, sdělení spojeneckých představitelů, vytěžování publikovaných materiálů. Na základě těchto pramenů vypracovávají zastupitelské úřady příležitostně nebo pravidelně své analytické zprávy. Ministerstvo zahraničního obchodu soustavně zpravodajství z obchodních oddělení neorganizuje. Ministerstvo národní obrany teprve postupně zavádí sledování vojensko-politických otázek a omezuje se zatím v praxi na úsek středoevropský. Agenturní a tajné zpravodajství politické, hospodářské, vědecko-technické a o zahraničních rozvědných centrech a s tím související neméně obsáhlá činnost budování a doplňování agenturních sítí a vytváření jejich perspektivních záloh je tedy rozsáhlým úkolem dosavadní I. správy MV. Po stránce tématické se sice úkoly rozvědky na politickém úseku do značné míry kryjí se zaměřením MZV, ale zásadní rozdíl je metodický; rozvědka se zaměřuje na systematické získávání tajných informací především pomocí tajných spolupracovníků, zatím co diplomaté a naši žurnalisté svými oficielními a osobními styky se musí snažit neporušit zákony hostitelské země. Tam, kde příslušník rozvědky pracuje pod krytím čs. zastoupení v zahraničí nebo mezinárodních organizací, ovšem dochází k jistému využívání oficielních forem kontaktů a to dočasně a přechodně při vyhledávání a prověřování kandidátů tajné spolupráce k prověření a doplnění agenturních materiálů.

Vedle úkolů zpravodajství plní čs. rozvědka po několika liniích také úkoly tajné vlivové politiky.

Na základě rady usnesení předsednictva ÚV KSČ je poskytována pomoc při budování bezpečnostního aparátu řady afrických států, jednak školením jejich kádrů v ČSSR, jednak poskytováním poradců. Tuto práci organizuje příslušný odbor politické rozvědky, který tím sleduje ovlivňování státního aparátu v těchto státech v protimperialistickém duchu a v individuálních případech budování zpravodajských pozic. Rovněž na základě rady usnesení předsednictva ÚV KSČ je poskytována pomoc partyzánskému osvobozovacímu boji v Portugalské Guineji a Mozambiku, v menší míře v Angole a Jižní Rhodésii. Pomoc spočívá v poradenské činnosti, školení kádrů je jak v ČSSR, tak také i v zemích sousedících s uvedenými koloniemi a v životně důležitých dodávkách zbraní.

Na provádění naší aktivní vlivové politiky se podílí rozvědka dále tím, že informací tajného charakteru a dokumentů o politických, vojenských a hospodářských záměrech nepřítele využívá jako spolehlivých podkladů pro uskutečňování vlivové politiky formou aktivních opatření a desinformačních operací. Tyto akce ve svém konečném účinku směřují k podpoře naší zahraniční politiky a bezpečnosti nebo splňují určitý operativní záměr. Aktivními opatřeními a desinformacemi, které mají různé formy s využitím nejrozmanitějších prostředků, je zasahován nepřítel v oblastech politického, vojenského, hospodářského a veřejného života. Rozvědka koordinuje svá aktivní opatření s jinými součástmi státního aparátu, které provádějí vlivovou politiku otevřenými formami. Rovněž koordinuje své akce se spřátelenými rozvědkami. V minulém roce realizovala rozvědka 160 akcí. Z uvedeného počtu bylo proti USA zaměřeno 32%, NSR 27%, československé emigraci 7% a ekonomická aktivní opatření na podporu našeho zahraničního obchodu podílela se 12%. Statistický podíl desinformací na celkovém počtu akcí obnáší 25%. Ve své činnosti vychází

odbor aktivních opatření z perspektivního plánu rozvědky a z aktuálních politicko-hospodářských a vojenských úkolů. Desinformační činnost je nedílnou součástí práce naší rozvědky, zejména v boji proti nepřátelským, špionážním a kontrašpionážním službám. Sporným problémem, který zasahuje zájmy řady dalších orgánů, zůstává schválení společného dokumentu na konstituování čs. desinformační služby, který byl vypracován se státní bezpečností a vojenskou kontrarozvědkou.

Rozsah a náročnost souhrnu těchto úkolů vede k nutnosti používat značného specializovaného aparátu.

Již samo budování agenturní sítě je za současných podmínek ve vyspělých kapitalistických státech velmi složité, pracné a časově nákladné a úspěchy se dostavují až po delší době. Ale to neopravňuje k cestě menšího odporu a k převzetí metod legálního zpravodajství, které selhávají právě v době napětí, kdy jsou zpravodajské nároky největší. Proto čs. rozvědka souběžně s činností pod krytím čs. zastupitelských institucí pracuje i metodou nelegálů - dlouhodobým vysíláním kádrových rozvědčíků jako občanů kapitalistických zemí.

Podobně nároky vyhodnocovací a analytické práce neustále narůstají a ani částečné využití mechanisovaného (a připravovaného automatisovaného) zpracování dat neřeší zatím napětí na tomto úseku.

Je třeba připomenout, že k rozvědce patří i celá spojovací služba se zastupitelskými úřady v zahraničí, t.j. kurýrní služba, šifra, radiospojení.

Tím vším narostly i nároky na pomocné a týlové složky.

Některé příčiny současných nedostatků.

Prosincové a lednové plénum ÚV KSČ, jak také dokázala stranická konference rozvědky 12. - 14. března 1968, bylo tu přijato s nadějí, že obrodný proces v československé společnosti a státním aparátu umožní najít rozvědce odpovídající organizační zařazení a postaví její činnost na řádnou zákonnou základnu.- Jde o to, aby zapojení rozvědky na ostatní části státního aparátu odpovídalo budoucí racionalitě vzájemných vazeb, aby zaměření rozvědky bylo v naprostém souladu s potřebami čs. politiky, aby kontrolou činnosti rozvědky stranickými a státními orgány bylo dosaženo trvalé politické i osobní jistoty pracovníků.

V minulosti dosáhla československá rozvědka řady úspěchů a její složky jsou i nositeli řady vyznamenání, včetně ocenění významné pomoci čs. hospodářství a rozvoje čs. vědecko-technického potenciálu i obranného potenciálu socialistického tábora. Má mnoho zkušených a kvalifikovaných pracovníků, řadu propracovaných metodických zkušeností, což vše zajišťuje trvale stoupající úroveň i za zhoršujících se podmínek v zahraničí. Ale toto rozvíjení práce bylo do značné míry brzděno způsobem jejího zařazení v státní organizaci a z toho vyplývajícího řízení.

V současné situaci vidí rozvědka tyto hlavní příčiny nedostatků :

- a) Představy o rozvědné práci mají vedoucí činitelé povětšinou zkreslené, protože místo přímé pozitivní informace dostávali jen - ze zahraničního tisku a jeho zkreslující optikou - zprávy o provalech. (Přesto běželo jen v menším množství případů o provaly 1.správy MV). Z tohoto zkresleného líčení musili nabývat dojmu, že jde o činnost špionážních dobrodruhů "pláště a dýky", zatím co ve skutečnosti jde o namáhavou a kvalitativně náročnou mravenčí

práci politicky i odborně zralého kolektivu. To se přirozeně odráželo i v nedůvěře k materiálům "takovými metodami" získaným. Protože však důležité výsledky práce zůstávaly u s. Novotného, nemohli si učinit přesnější obraz ani o výsledcích. Z toho ovšem nutně plynulo malé pochopení pro normalizaci postavení rozvědky a její koordinační a jiné požadavky, na příklad vůči ostatním úsekům zahraniční služby.

- b) Dělbá práce v československé zahraniční službě není racionální. Čs. zahraniční politika nevycházela v mnoha případech z reality politiky vnitřní; na jedné straně měla některé velmocenské rysy, na druhé straně nevyužívala přirozených příležitostí. Souvisí to s teoretickou nepropracovaností, nízkou úrovní prognóz a typickým příkrým oddělením strategického myšlení politického a vojenského. Jednotlivé úseky zahraniční služby, ministerstvem zahraničních věcí počínaje a rozvědkou konče, se místo plnění úkolů jednotné koncepce zabývaly širokou škálou dílčích problémů. Tak zůstávaly celé oblasti zpravodajsky a operativně nekryté, jak ukázal na příklad případ Izraele. (Přitom rozvědka vypracovala pětiletý plán 1965 - 1970, kde podle svých představ navrhla tématické zaměření. Plán byl však schválen jen ministrem vnitra a naše snaha o mezirezortní konsultaci a informování o koncepci vůči jednotlivým státům zůstala marná).
- c) Jestliže mezirezortním představitelem rozvědky byl ministr vnitra, který ve své funkci je vázán k otázkám vnitřní bezpečnosti, nemohlo být dosaženo dohody s rezorty zahraniční služby ke koordinaci zaměření a operací, vyhodnocování poznatků a hodnocení dosažených výsledků. Z toho rozvědka vycházela, když ve II. polovině roku 1967 pracovala se Zpravodajskou správou generálního štábu MNO na návrhu koordinačního orgánu zahraničního zpravodajství. Rozvědka,

zbavená řádných informací o plánech a úmyslech čs. zahraniční politiky musela stále bojovat s akademismem, který byl jedním z činitelů rozšiřování jejího zaměření. Toto rozšiřování bylo dále objektivně podporováno stálou úzkou spoluprací se sovětskou rozvědkou, která pochopitelně má zájem na zpravodajství z celého světa v nejširší možné míře. To ovšem vyvolává v našich podmínkách stále tendence extenzivního růstu.

- d) Technická výzbroj čs. rozvědky je v podstatě hluboko pod světovou úrovní a trend je velmi nepříznivý, takže nepřátelské kontrarozvědky jsou proti nám v stále výhodnějším postavení. Tato situace je tu přesto, že ministerstvo vnitra má zvláštní správu pro vývoj a výrobu operativní techniky.
- e) V očích kvalifikované veřejnosti (stranické orgány, ústřední úřady, vědecké ústavy, vysoké školy) je rozvědka nadále podezřelá z nezákonných, pověst našeho zřízení ohrožujících diletantských a dobrodružných metod, zejména v souvislosti se směřováním rozvědky s orgány státní bezpečnosti, což znesnadňuje práci výběru kádrů a externí spolupráci s odborníky při vyhodnocování speciálních materiálů, usnadňování kontaktů s cizinci a krytí naší práce a pod.
- f) Až dosud byla rozvědka v teorii řízena 1. tajemníkem přes ministra vnitra. Ve skutečnosti to bylo jen omezování rozhodovací pravomoci náčelníka rozvědky, nikoli však pozitivní řízení. Delimitace pravomoci držela náčelníka rozvědky na služební úrovni náčelníka správy MV (jako je Archivní správa, Správa pasů a viz, Hospodářská správa MV), ale nikdo z nadřízených v rámci MV neměl ani snahu ani objektivní pravomoc rozhodnout o jejích vitálních problémech uvnitř státního aparátu.

Optimální varianta zařazení rozvědky ve státním aparátě.

Z rozboru uvedených nedostatků vyplývá potřeba revidovat organizační zařazení rozvědky v státním aparátě.

Svým zaměřením, obsahem práce, výslednou produkcí a operačním prostorem je rozvědka součástí informačního systému zahraniční služby. Na ostatní její složky musí mít proto přímé vazby informační, pracovní, koordinační a kooperační. Toto spojení a přímá návaznost je nezbytným předpokladem plnění jejích funkcí.

Rozvědka je m e z i r e z o r t n í m orgánem v důsledku rozsahu záběru, svou produkcí zasahuje značně široký okruh spotřebitelů zahraniční i vnitřní působnosti. Produkce rozvědky se může přímo dotýkat činnosti centra exekutivy a rezortů, jako MZV, MZO, MNO, MV, hospodářské rezorty, MŠK, MKI atd. Z hlediska funkce, výsledné produkce a operačního prostoru je zařazení rozvědky do ministerstva vnitra jako rezortu, který má výrazně vnitropolitický charakter, nelogické. Nelogické by ovšem bylo i eventuální zařazení rozvědky do MZV, její metody práce jsou v principu odlišné od metod oficiální zahraniční služby a rozvědka nemůže být vázána normami mezinárodního práva.

Rozvědka svou funkcí není složkou r e p r e s i v n í (ani správní a pod.), ale má charakter zpravodajské služby v širokém slova smyslu. I v tom je základní odlišnost rozvědky od orgánů státní (vnitřní) bezpečnosti, i když dosavadní úprava řadila rozvědku ve struktuře státního aparátu do stejného rezortu jako státní bezpečnost.

Z hlediska funkčnosti všech rozhodujících vazeb (řídících, kontrolních a vazeb určujících obsah a proporce práce,

je zařazení rozvědky do státní organizace jako s a m o - s t a t n é součásti logické. R a c i o n á l n í důvody pro její začlenění do jakéhokoliv rezortu nejsou.

Z funkčnosti a ze skutečnosti, že rozvědka je svým základním charakterem mezirezortní státní institucí, dále vyplývá nutnost nebo potřeba jejího napojení na centrum exekutivy, kam patří svou funkcí zpravodajskou, analytickou, výkonnou i spojovací.

Mezirezortní charakter a potřeba podříditi rozvědku centru exekutivy dokazuje přehled jejích vnějších vazeb. Pokud jde o ř í d í c í vazby, pokusili jsme se již vysvětlit jejich dnešní nelogičnost a její důsledky. Žádoucí vazby k o n t r o l n í budou rozvedeny dále. Důkazem racionálnosti našeho návrhu jsou především vazby určující obsah práce, vazby pracovní a vazby k realizaci produkce.

1/ Vazby určující obsah práce (vstupní informace)

Jsou to vazby s institucemi, které formulují obsah společenské objednávky, aniž samy direktivně ukládají rozvědce úkoly. Sem patří :

- různá oddělení sekretariátu ÚV KSČ (na příklad mezinárodní oddělení při otázkách pomoci revolučním a národně osvobozeneckým hnutím), složky předsednictva vlády;
- některé rezorty (MZV, MZO, MNO, Stb, SKT a průmyslová ministerstva), vyjadřující především nacionální zájmy ČSSR, i když se v nich odráží i zájmy internacionální;
- ostatní rezorty, instituce, výzkumné ústavy, oborová ředitelství a závody: u těchto dílčích požadavků bude třeba ověřovat jejich oprávněnost a důležitost prostřednictvím úřadu předsednictva vlády.

- Zcela specifickou část společenské objednávky, která spadá do oblasti našich internacionálních povinností, tvoří naše spolupráce se spřátelenými rozvědkami. Současný stav vyjádřený bilaterálními dohodami potřebuje v některých ohledech upřesnit dalším jednáním.

2/ Vazby pracovní - provozní.

Jsou to vazby, které umožňují rozvíjení vlastní činnosti rozvědky. Sem patří :

- vazby pro výběr a legalizaci kádrových příslušníků (MŠK a vysoké školy, Stb, MZV, MZO, SKT, PZO, ČTK, MKI a další čs. instituce působící v zahraničí);
- vazby pro operativně technický provoz (Stb: kontrarozvědka, sledování, operativní technika, VB: kriminálka, pasy a viza, a další články státního aparátu);
- vazby koordinační a poradenské (orgány a výzkumné ústavy zahraniční služby, Stb, SKT a průmyslové podniky a výzkumné ústavy);
- vazby pro finanční a materiálně technické zabezpečení (ministerstvo financí, důchodové zabezpečení, dodavatelské podniky atd.).

3/ Vazby pro realizaci produkce (výstupní informace)

Lze je dělit na dvě velké skupiny :

- vedoucí představitelé, kteří dostávají pravidelné denní zpravodajství rozvědky (nejaktuálnější agenturní informace) a
- úřady, které dostávají zpravodajství k vlastnímu operativnímu využití (MZV, MZO, MNO, SKT, Stb aj.).

Praktické formy jednotlivých vnějších vazeb musí být posouzeny jednotlivě a budou odvislé od obsahu, četnosti a specifické váhy každé vazby. Východiskem pro toto posouzení by měl být nikoliv dnešní, deformovaný, nýbrž žádoucí stav. V úvahu přicházejí :

- a) přímý operativní a informační styk mezi rozvědkou a některými jejími partnery normativně upravený a na různých úrovních;
- b) přímý styk charakteru ad hoc;
- c) zřízení kooperačních oddělení rozvědky (složených z jejích kádrových příslušníků) uvnitř některých rezortů, eventuálně institucí. Tuto formu bude patrně nutno aplikovat ve vnější vazbě m.j. i na Stb;
- d) vytvoření funkce stálých styčných důstojníků;
- e) koordinační mezirezortní výbory po horizontální linii. Z koordinačních článků tohoto druhu považujeme za nejdůležitější "Koordinační výbor pro zahraniční službu", který by reprezentoval všechny složky zahraniční služby, řešil vzájemnou koordinaci a dělbu práce a plnil by tak úlohu nadrezortního objektivního orgánu centra exekutivy. Při tomto orgánu by mohla vzniknout "centrální informační komise" jako štábní útvar "Koordinačního výboru pro zahraniční službu".

Tato komise by mohla plnit úkol vrcholné analýzy a vyhodnocování všech forem zahraničního zpravodajství legálního i utajeného. "Koordinační výbor" by mohl dále jmenovat řadu stálých nebo ad hoc pracovních komisí pro expertní zkoordinované posuzování specializovaných otázek zahraniční služby v širším i užším slova smyslu.

Kontrola činnosti rozvědky.

Aby československá rozvědka měla odpovídající místo v nové demokratické soustavě naší společnosti, musí zaručit patřičnou kontrolu exekutivním, legislativním a samozřejmě i stranickým orgánům. Obtíže s problémem kontroly rozvědek, které musí utajovat své konkrétní metody, spolupracovníky a pod., jsou známé i ze států kapitalistické parlamentní demokracie. Jde tam hlavně o problémy kontroly některých druhů tajných akcí vlivové politiky. Má-li zákonodárny orgán skutečně kontrolovat, potřebuje mít odpovídající znalosti, čímž se stává nositelem tajemství vysokého stupně. Eventuelní i neúmyslné prozrazení některých akcí má potom pro jednotlivé pracovníky rozvědky v zahraničí, pro občany cizích zemí a někdy i pro zahraniční vztahy vážné následky.

Základním článkem kontroly čs. rozvědky musí být kontrola exekutivní, prováděná nadřízeným článkem státního aparátu. Kontrola se prakticky nemůže týkat metodiky práce; plnou odpovědnost za politické následky použitých metod musí nést výhradně vedení rozvědky, nikoliv nadřízený orgán.

Exekutivní kontrola se může opírat o periodické zprávy rozvědky o splnění daných úkolů, o průběžnou informační produkci, o osobní referování a přímý pracovní styk a o revize provádění "ad hoc". Obsahem této kontroly by měla být:

1. Kontrola zaměření rozvědné práce, za pomoci závěrů z "Koordinačního výboru pro zahraniční službu" a na základě vládních úkolů.
2. Míra efektivnosti plnění rozvědných úkolů, za pomoci obecných srovnávacích dat, podkladů z "Centrální informační komise" a při srovnání s finančními náklady.

- Příspěvkem k posouzení tu je i průtok rozvědných informací. K tomuto účelu budou vypracována podrobnější kritéria hodnocení (např. míra a kvalita předstihového zpravodajství z krizových oblastí atd.). Průběžné plány práce nebudou předkládány.
3. Harmonie rozvědné práce a politických zájmů státu :
Jde o posouzení, zda nebyla překročena míra přípustného rizika a neohroženy tím zájmy státu. V tomto případě je posouzení zřejmě závislé na podkladech z vedení rozvědky, může být všeobecné, nikoli detailní. Příležitostně a průběžně bude rozvědka nadřízený orgán upozorňovat na jednotlivé vážné akce spojené s rizikem a jejich průběh (např. pomoc partyzánskému osvobozovacímu boji v Africe a pod.). Exekutivní orgán má tu možnost přesvědčit se i zpětnou revizí, jak dbá rozvědka politických zájmů státu i v tomto směru.
 4. Kádrová odpovědnost nadřízeného orgánu za vedení rozvědky
bude na základě přesně definovaných požadavků na náplň práce a osobní zodpovědnosti těchto funkcionářů za metodu a řízení práce. Vedení rozvědky rovněž plně osobně odpovídá za periodické zprávy o činnosti, které budou předkládány v termínech určených nadřízeným orgánem (doporučení : 1x ročně).
 5. Finanční kontrola : Rozvědka je rozpočtovou organizací a výsledky jejího politického a obranného zpravodajství z hlediska nákladů lze hodnotit jen srovnáním jednotlivých let, eventuálně srovnáním s jinými rozvědkami, k čemuž je vcelku málo podkladů. Bude proto třeba vytvořit některá zvláštní kritéria posuzování, např. vzhledem k tomu, že pracovníci v zahraničí většinou prakticky vykonávají dvojí zaměstnání a pod. Také získání některých rozvědných materiálů zejména na úseku vědecko-technickém (event. na úseku zahraničního obchodu) dává vznik finančním úsporám a odpisům u spotřebitelských institucí, které

by mohly a měly - jako je tomu u vědecko-technických roz-
vědek spřátelených států - z takto docílených prokázaných
úspor dávat průměrně do 5% uspořené částky rozvědce.
Tímto opatřením by rozvědka kryla podstatnou část svých
režijních nákladů. O tyto příjmy k vyrovnání rozvědného
rozpočtu by byla finanční kontrola rozvědky rozšířena.

Kontrola Národním shromážděním by pravděpodobně měla být
svěřena zvláštní komisi složené z členů výborů branného
a bezpečnostního, zahraničního a rozpočtového. Kontrola
by se pravděpodobně týkala celkového zaměření rozvědky
k realizaci úkolů vládní politiky, dále vztahů mezi roz-
vědkou a ostatními články státního aparátu a rozpočtu
rozvědky. Formy této kontroly by byly jednak pravidelná
zpráva předkládaná orgánem rozvědce nadřízeným, jednak
osobní i individuální styk mezi komisí a rozvědkou. Lze
počítat s tím, že při jednotlivých příležitostech -
zejména krizových - budou příslušné výbory Národního
shromáždění mezi jiným žádat také vysvětlení, jak dalece
byla vláda zpravodajskými orgány informována. (Jako např.
mohlo být v případě izraelsko-arabského konfliktu a pod.)

Kontrola stranickými orgány vyplýne z praktické úpravy
dělby práce mezi nimi a vládou. Lze předpokládat, že to
bude určitá "kontrola kontroly". Tomu by měla odpovídat
míra informovanosti příslušných stranických orgánů.

Právní postavení rozvědky.

Předpokladem demokratické kontroly rozvědky parlamentem je její legalita. Právní postavení československé rozvědky je současnými normami (t.j. prakticky zákonem o SNB) zajištěno zcela nedostatečně, což má negativní vliv na podmínky a výsledky práce rozvědky. Existence rozvědky, její funkce, operační prostor, začlenění do soustavy státních orgánů, vnitřní statut a odpovídající zajištění jejich kontroly musí být zakotveny odpovídajícími právními normami. Je proto objektivní potřeba těchto právních aktů :

1. Stručný zákon, který by zakotvil existenci čs. rozvědky, její funkci (vhodnou formulací, která by nebyla v rozporu s mezinárodním právem), její místo v soustavě státních orgánů, povahu ozbrojené složky, kdo odpovídá za činnost, vhodnou formu kontroly s tím, že podrobnosti stanoví vláda.
2. Vládní nařízení (tajné) pro kvalifikovaný okruh osob, které by obsahovalo v podstatě :
 - odvolání na příslušný zákon,
 - definici, upřesnění funkce, obecně o metodách, oblasti činnosti čs. rozvědky,
 - začlenění do soustavy státních orgánů, stanovení základních vztahů s nimi (formy a stupně řízení, formy realizace funkce rozvědky, formy a stupně vzájemné informace, kooperace a koordinace, vzájemná práva a povinnosti, postup při změnách a při řešení rozporů a nejasností,
 - některé otázky statutární, pokud se dotýkají jiných resortů,
 - odvolání na vnitřní statut rozvědky, který by schvaloval předseda vlády na návrh vedení rozvědky,

- odvolání na prováděcí směrnici k tomuto vládnímu nařízení (kterou by vydal předseda vlády podle návrhu vedení rozvědky), která by stanovila povinnosti těch orgánů, jichž se týká a zabezpečila uvedení v život některých opatření vhodnou formou,
 - účinnost, platnost, odpovědnost a ostatní náležitosti.
3. Vnitřní statut rozvědky, který by byl tajným dokumentem čs. rozvědky, zpracovaný vedením čs. rozvědky a schválený předsednictvem vlády (resp. předsedou vlády). Jeho obsah by vycházel z příslušného zákona, upřesňoval by vnější vztahy rozvědky podle výše uvedeného vládního nařízení a stanovil by normy vlastní činnosti rozvědky.
 4. Prováděcí směrnice předsednictva vlády (resp. předsedy vlády), která by byla vydána jako tajný dokument na základě návrhu vedení čs. rozvědky k zabezpečení uvedení v život příslušného zákona a vládního nařízení na úseku jednotlivých rezortů a jiných orgánů a institucí. S obsahem těchto prováděcích směrnic by byli příslušní vedoucí pracovníci seznamováni jen v úseku, který se jich týká.

Je nutno přesně časově koordinovat vydání zákona a ostatních norem a termíny jejich časové působnosti, což by mělo být rovněž zahrnuto v Prováděcí směrnici (viz výše).

Stručná charakteristika současných problémů kádrové práce
v čs. rozvědce.

Specifičnost úkolů a dosavadní postavení rozvědky v aparátu ministerstva vnitra ukazuje úroveň vzdělání příslušníků 1. správy MV. Vysokoškolské vzdělání má 40,3 % operativních pracovníků rozvědky, z toho např. linie vědeckotechnické rozvědky téměř 90%, evropský odbor politické rozvědky přes 95%. Předpokladem rozvědné práce je i jazyková kvalifikace, kde přes 55% příslušníků ovládá jeden a 20% dva nebo více západních jazyků. Dále 50% pracovníků má delší odborné operativní školy a kursy. Polovina pracovníků má zkušenosti z dlouhodobého pobytu v zahraničí a nejsou výjimkou pracovníci, kteří absolvovali již dva i více dlouhodobých pobytů v zahraničí.

Tento stav ostře kontrastuje s celkovým dosavadním vývojem a dnešním stavem aparátu celého ministerstva vnitra, kde je pouze 3,6% vysokoškolsky vzdělaných příslušníků. (V tomto počtu jsou i příslušníci rozvědky). Podle zpracované studie se počítá s tím, že výhledově se bude přijímat 6% z celkového počtu nově přijímaných příslušníků MV s vysokoškolským vzděláním, zatímco v rozvědce je stanoven požadavek výběru na 100% pracovníků s vysokoškolským vzděláním a znalostí jazyků do operativních a studijně analytických úseků.

Proto i v kádrové práci se v mnoha směrech projevoval negativní vliv organizačního zařazení rozvědky v rámci ministerstva vnitra.

Je skutečností, že vedení ministerstva vnitra a kádrová a organizační správa MV přímo a bezprostředně nezasahovala do kádrové práce rozvědky. Obecně platné zásady a předpisy pro kádrovou práci byly v jednotlivých etapách v rámci možností částečně aplikovány na potřeby rozvědky.

Přesto se projevují některé záporné skutečnosti, zejména v tom, že v současné struktuře ministerstva vnitra nebylo možné brát výraznější ohled na specifické zájmy a potřeby rozvědky v různých oblastech kádrové práce. Patří sem zejména problematika platového a systemizačního systému, dlouho kritizované a neřešené otázky sociálního zabezpečení, nedostatky zdravotní péče, paušální nespecializovaný průběh bojové přípravy a jiné.

Velmi výrazně byla na zábranu náboru zásada vybírat a přijímat nové pracovníky jako příslušníky ministerstva vnitra (podle obecně platných zásad) a nikoli jako budoucí rozvědky. Nic na tom nemění skutečnost, že rozvědky sama provádí výběr nových příslušníků, stejně jako umisťování těch, kteří z různých důvodů odcházejí.

Právě v této oblasti byl nejcitelněji pocíťován nezájem vedení ministerstva vnitra o centrální řešení naléhavých otázek. Neřešení základních aspektů přemisťování nebo odchodu pracovníků z československé rozvědky se stalo politickým problémem, protože dnešní stav nedává žádné sociální záruky a jistoty a tím se u některých příslušníků projevují zčásti oprávněné obavy, že odchodem z rozvědky budou společensky i hmotně poškozeni. Dlouholetou prací v rozvědce ztratili původní kvalifikaci a získali novou, ovšem úzce specializovanou, kterou v jiném zaměstnání těžko uplatní.

Obavy z dosavadního způsobu řešení odchodů z rozvědky negativně působí na objektivitu tohoto řešení.

Je i v životním zájmu rozvědky samé, aby z důvodů bezpečnostních rizik byla solidně zajištěna budoucnost lidí, kteří o této součásti, její práci a kádrech hodně vědí a kteří jí mnohdy dali i nejproduktivnější léta svého života. Nezbytnost respektování zájmů rozvědky a její bezpečnosti bude nutně vyžadovat i zásadní úpravy některých otázek sociální politiky.

Stejně složitou je i problematika výběru a přijímání nových pracovníků do rozvědky. Mimo základního požadavku na vysokoškolské vzdělání jsou i vysoké nároky na morální vlastnosti, politické a odborné znalosti.

Stejně však musí nový pracovník mít i osobní vlastnosti a předpoklady k úspěšnému zvládnutí specifiky této práce. Znamená to zvládnout na vysoké úrovni odborné operativní metody práce, ale současně také si osvojit znalosti a zkušenosti z legalizační práce na úseku zahraniční politiky, zahraničního obchodu, tisku, kultury, vědy a pod.

Těmto vysokým nárokům a požadavkům na nové příslušníky však neodpovídá možnost nabídky zejména na hmotné zabezpečení příslušníka, především ubytování. Ve srovnání s mnoha civilními organizacemi a někdy i MNO jsou v těchto institucích tyto nabídky daleko atraktivnější. To často způsobuje, že nakonec odmítnou nástup do rozvědky nejvyšší kvality pracovníci.

Postupné řešení těchto otázek bude rozhodující pro úroveň a profil rozvědky nejen v současné době, ale hlavně perspektivně.

Důsledky pro vnitřní uspořádání rozvědky.

Nové organizační zařazení rozvědky v státním aparátě, zpřesnění hledisek pro šíři jejího zaměření a odpovídající úprava vnějších vazeb projeví se také ve vnitřním uspořádání. Již před XIII. sjezdem strany zabývala se rozvědka otázkami racionalizace vnitřní organizace a zdokonalení řízení práce, což se projevilo v celkovém pojetí jejího pětiletého plánu pro léta 1965-1970. Na základě probíhajícího komplexního rozboru budou připraveny závěry pro organizační úpravu odpovídající nejlépe současným úkolům. Především jde o optimální vyřešení problému dvou protichůdných koncepcí - teritoriálního nebo funkčního dělení, t.j. problémem pružnosti a jednoty řízení na straně jedné a odborné diferenciací metod na straně druhé. Příslušné práce na tomto problému již značně pokročily, takže vnitřní organizační úpravu by bylo možno provést bez zdržování po uskutečnění nového zařazení rozvědky v státním aparátě. Druhým problémem, který byl dán nesprávným dosavadním zařazením rozvědky, je až dosud nevyhovující delimitace pravomoci, počínající zcela nedostatečnou pravomocí náčelníka rozvědky. Na návrhu nové delimitace, který by se mohl uskutečnit po novém zařazení, se rovněž pracuje.